

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етнодемографія населення Карпатського регіону

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма Історія та археологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 6 від “11” грудня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Етнодемографія населення Карпатського регіону
Викладач (-і)	Боян-Гладка С.П.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
Е-mail викладача	svitlana.boian-hladka@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійна робота
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації щовівторка після занять з 14.00 до 15.00 в 619.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна “Духовна культура українців Карпатського регіону” є вибірковою і має важливе значення для розуміння бакалавром етнічних і демографічних процесів в Україні. Дисципліна вивчає особливості етнічного відтворення українців на різних етапах їх етнічного розвитку, динаміку чисельності населення, сучасну етнодемографічну ситуацію в Україні. В основі наукової дисципліни лежить пізнання українського народу, його походження, і етнічного розвитку, традиційної культури, закономірності розселення та динаміки чисельності, а відтак сучасного демографічного стану. Дисципліна досліджує зміни кількісного складу етносів, їх статевовікову структуру, народжуваність, смертність, міграцію та розміщення етнічних груп на території Карпатського регіону; вивчає актуальність проблеми дослідження сучасної етнодемографічної ситуації в Україні, особливості динаміки чисельності народів нашої держави на зламі століть. Курс “Етнодемографія населення Українських Карпат” розроблено із врахуванням новітніх досліджень етнодемографічної ситуації світу.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета: ознайомитися з етнодемографією як навчальною дисципліною, її методологічними підходами, методами аналізу та етнодемографічними процесами, структурою населення Українських Карпат; вивчити і засвоїти етнодемографічні явища, їх взаємозв'язок із загально історичними процесами; розкрити сучасний етнічний склад України; ознайомитися з історичними типами відродження населення; знати динаміку народжуваності, тривалості життя, смертності в Україні; володіти кількісним аналізом і вимірюванням етнодемографічних процесів і структури України та країн Європи; засвоїти сучасний стан вивчення етнодемографії населення Карпатського регіону.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • подати студентам системний виклад матеріалу курсу „ Етнодемографія населення Українських Карпат”; • дослідити етнодемографічні процеси в Карпатському регіоні; • проаналізувати переписи населення, їхнє значення; • показати процес зростання населення в Українських Карпатах в XIX – XX ст.; • охарактеризувати динаміку народжуваності і смертності; • проаналізувати етнічний склад населення Українських Карпат XX ст., етнодемографічну статистику, етнодемографію, етнодемографічні коефіцієнти; • використовувати здобуті знання на практиці. 	

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні компетентності:

СК1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання

ПРН4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
6-й семестр	032 «Історія та археологія»	3-й курс	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

№	Тема	Результати навчання	Кількість годин			Завдання
			лекції	семінари	самостійна робота	
1.	Предмет, завдання і джерела курсу «Етнодемографія населення Карпатського регіону».	Розуміти суть предмету і завдання курсу; вивчити джерела етнодемографії населення Карпат (писемні, речові, фотодокументи, відеоматеріали, усні (матеріали польових досліджень); дослідити історіографічну базу проблеми; розглянути проміжний характер етнічної демографії в системі суспільних наук, засвоїти поняття народ (етнос) як об'єкт етнічної демографії. Категорії, методи і джерела етнодемографії. Категорії і понятійний апарат етнодемографічної науки. Знати зв'язок етнодемографії з іншими науковими дисциплінами	2		6	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
2	Історія становлення та розвитку етнодемографічних знань в Україні.	Вивчити проблему формування етнічної демографії як науки в світі та Україні зокрема.	2		6	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
3	Антропологічні типи населення Карпатського регіону.	Засвоїти історія расових класифікацій народів Європи. Розуміти розмежувальні ознаки. Вивчити типи і локальні варіанти.	2	2	8	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
4	Динаміка чисельності та міграція населення Карпатського регіону XIX – XX ст.	Розуміти історичне становище українців Карпат з кінця XVIII ст. Знати перші переписи населення та їхнє значення. Зростання населення в Карпатському регіоні XIX – XX ст. Причини динаміки міграції. Переміщення населення під час Першої Світової війни.	2	2	8	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
5	Облік населення в Україні в період Австро-Угорщини.	Систематична реєстрація народжень і смертей.	2	2	8	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи.

						ї роботи, завдання для самостійної роботи.
6	Етнічні склад та чинники народжуваності і смертності в Україні.	Проблематика вивчення народжуваності та смертності. Фізіологічні чинники народжуваності. Етнічні аспекти шлюбно-родинних чинників народжуваності. Шлюбність, дітність, розлучення. Потреба в дітях та її етнічні аспекти.	2	2	8	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
7	Сучасні проблеми народжуваності та політика народонаселення.	Знати біологічні та географічні чинники смертності. Соціальні чинники та етнічні аспекти хвороб. Культурно-побутові особливості харчування та його порушення. Етнічні аспекти військових втрат та інших насильницьких смертей. Сучасний етнічний склад України. Неоднорідність сучасного етнодемографічного складу населення Українських Карпат. Процес консолідації сучасного етнонаселення Карпатського регіону.		4	8	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
8	Соціально-економічні та культурно-побутові впливи на розвиток населення Карпат.	Розуміти біологічні та географічні впливи на етнодемографію українців Карпат.		4	8	Тести, контрольні запитання, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи.
9	Залікове заняття	Презентація підсумкового проєкту		2		Завдання для індивідуальної роботи (есе, презентація)
Всього			12	18	60	

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Накопичування балів під час вивчення дисципліни

Види навчальної роботи

Максимальна кількість балів

Лекція (контрольне тестове опитування)

10

Семінарське заняття

50

Самостійна робота (проходження онлайн курсу з тематики дисципліни)

20

Індивідуальне завдання (Захист підсумкового проєкту)

20

Максимальна кількість балів

100

Загальна система оцінювання навчальної

Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 50 балів), балу за контрольне тестове опитування лекційного матеріалу (максимально 10 балів),

дисципліни	самостійна робота (усний захист монографії студентом) (20 балів) і балу за індивідуальну роботу (підсумковий проект) (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів
Вимоги до письмової роботи	Написання письмової тестової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни. Контрольна робота включає: 50 тестових питань (по 0,2 бали за кожне питання).
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:</p> <p>«відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;</p> <p>«добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>«задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>«незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p>
Самостійна робота та індивідуальне завдання	<p>Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами. Для засвоєння самостійно опрацьованого матеріалу передбачено усний захист історіографічного джерела із рекомендованої літератури курсу (на вибір студента).</p> <p>Індивідуальне завдання – підготовка проєктів (презентацій) на одну із</p>

	<p>запропонованих тем.</p> <p><u>ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПРОЄКТУ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Глобальні проблеми людства XXI ст. 2. Етнодемографічні проблеми в світі та шляхи їх вирішення. Основні екологічні проблеми людства 3. Шляхи вирішення глобальних проблем людства 4. Сучасні глобальні проблеми захворюваності і збереження здоров'я. 5. Війни і проблеми подолання їх наслідків для українців. 6. Проблеми захворюваності і збереження здоров'я в Україні. 7. Етнодемографічна криза в Україні 8. Етнодемографічні проблеми в Карпатському регіоні. 9. Демографічна проблема шлюбності та розлучення в країнах Європейського Союзу. 10. Етнодемографічні проблеми Китаю 11. Етнодемографічні проблеми Індії. 12. Етнодемографічні проблеми в США. 13. Міграційні процеси в світі: проблема чи закономірність. 14. Проблеми клімату і природнього середовища в світі 15. Екологія в Україні: сучасні шляхи подолання. 16. Особливості демографічних показників (народжуваність, шлюбність, смертність) в сучасній Україні 17. Демографічна проблема смертності і народжуваності в Карпатському регіоні. 18. Демографічна проблема смертності і народжуваності у Вашому населеному пункті. 19. Демографічна проблема смертності і народжуваності в країнах Європи.
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач (ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, набору 50 і більше балів.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Форма підсумкового контролю – залік.</p> <p>Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб отримати залік, необхідно виконати всі види роботи не менше 50 балів.</p> <p>Підсумковий бал складається з суми за семінарське заняття (максимально 50 балів), тестова контрольна робота (максимально 10 балів), самостійна робота (усний захист монографії студентом) (20 балів) і індивідуальна робота (підсумковий проєкт) (максимум 20 балів). У сумі становить 100 балів.</p>
<p style="text-align: center;">7. Політика навчальної дисципліни</p> <p>Письмові роботи:</p> <p>Тестова контрольна письмова робота виконується студентами на 6 лекційному занятті.</p> <p>Академічна доброчесність:</p> <p>Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Кодексу честі ПНУ https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/</p> <p>У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків</p>	

плагіату, виявів академічної недобросовісності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізень на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та здачі індивідуальних робіт – вівторок, 14.00 год. – 15.00 год.

Пропущене заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Студент, в якого наявний пропуск без поважних причин, відпрацьовує заняття і оцінюються на нижчу оцінку (- 50% від відповідної кількості балів), проте студент не обмежений у досягненні конкретного балу і завжди може його отримати за допомогою отримання додаткових завдань.

Обов'язковим для отримання позитивної оцінки є відвідування більш 50% занять та виконання самостійної роботи. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, а також виконання завдання із теми.

Невідповідна поведінка студентом під час заняття розглядається і вважається підставою для зниження оцінки студента та направлення звернення до куратора академічної групи.

Студент може отримати додаткові бали згідно «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти ДВНЗ “Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника ” (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf.

Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

Волошин Ю. Сучасні історико-демографічні дослідження ранньомодерного українського суспільства: методологічний дискурс // ІП. 2007. №1. С. 21.

Гладун О.М. Нариси з демографічної історії України ХХ століття Монографія / О.М. Гладун ; НАН України, Ін-т демограф. та соціальн. дослідж. ім. М.В. Птухи. Київ, 2018. 224 с.

Заставний Ф. Географія України. Львів, 1994.

Етнографія України / за ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 1994.

Етнополітика: освіта і культура . К., 2000.

Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. Чернівці, 2003.

Дністрянський М. С. Етногеографія України: навч. посібник. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 232 с.

Дуткевич Д. Живий місток між народами // Політика і час. 1993. №7. С. 10-11.

Дорошенко Л. С. Демографія: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. К., 2005.

Жванко Л. Біженці Першої світової війни: організація благодійних зборів на українських землях за часів російської імперії. Переселенці: як це було в Першу світову війну https://www.dnipro.lib.dp.ua/bizhenci_pereselenci

Кислий О.Є. Демографічний вимір історії. К., 2005.

Крисаленко В.С. Динаміка населення: Популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. К., 2005.

Копчак С. Етнічна структура та міграції населення Українського Прикарпаття: статистико-демографічне дослідження / С. Копчак, В. Мойсеєнко, М. Романюк. Львів, 1996.

Муромцева Ю.І. Демографія: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2008.

Наулко В. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ столітті// Здоров'я та відтворення народу України. К., 1991.

Наулко В., Чорна Н. Динаміка чисельності і розміщення українців у світі (XVIII - ХХ ст.)// Народна творчість і етнографія. 1990. № 5.

Наулко В. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ столітті// Здоров'я та відтворення народу України. К., 1991.

Нельга О. В. Теорія етносу. Курс лекцій: навч. посібник. Київ:Тандем, 1997. 368 с.

Нікітченко І.В., Прокопенко Н.Ю. Вплив військових конфліктів на навколишнє середовище та екологію / <https://core.ac.uk/download/pdf/84593128.pdf>

Пальян З. Сучасний режим народжуваності в Україні: статистичне оцінювання стану та перспектив // Економіка. №29. 2011. С.35–38.

Підгорний А.З. Курс демографічної статистики: Навчальний посібник. Одеса,: ОДЕУ, 2008.

Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник. К., 1997.

Приходнюк О.М. Етнічна мозаїка середньовічної України // Етноси України: Альманах 2000.

Стеценко С.Г. Демографічна статистика. К., 2005.

Сповідальні книги Київської митрополії XVIII ст. як спосіб церковного контролю за мораллю парафіян / О. О. Романова // Український історичний журнал. 2008. № 4. С. 122-148

Требін М. Війни в історії людства та їхні наслідки: уроки для України // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2015. Випуск 6. С. 89–99. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/6_2016/12.pdf

Українська етнологія: Навч. посібник / За ред. В. Борисенко. К.: Либідь, 2007. 400 с.

Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс 1994. 608 с.

Чирков О., Винниченко І. Етнодемографічний розвиток України: історія, сучасність, перспективи. Сучасність. 2000. № 7-8.

Яніцька С. Демографічне становище українського села (80-ті - 90-ті рр. ХХ ст.) // Історія в школі. 1998. №12. с. 14-17.

Викладач Боян-Гладка С.П. доцент кафедри етнології і археології